

23-24 NİSAN 2023, ANKARA

**5. ULUSLARARASI 23 NİSAN MİLLİ
EGEMENLİK KONGRESİ
KONGRE KİTABI**

**EDITÖR
DR. YÜKSEL YILDIRIM**

ISBN - 978-625-367-074-0

KONGRE KÜNYESİ

5. ULUSLARARASI 23 NİSAN MİLLİ EGEMENLİK KONGRESİ

23-24 NİSAN 2023, ANKARA

Editör:

Dr. Yüksel YILDIRIM

Bu kitabın tüm hakları IKSAD Yayınevi'ne aittir.

Yazarlar etik ve hukuki olarak eserlerinden sorumludurlar.

IKSAD Yayınevi - 2023©

Yayın Tarihi: 08.05.2023

ISBN: 978-625-367-074-0

KONGRE ID

KONGRE ADI

5. ULUSLARARASI 23 NİSAN MİLLİ EGEMENLİK
KONGRESİ

TARİH VE YER

23-24 Nisan 2023, Ankara

DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Sarash KONYRBAYEVA

Doç. Dr. Osman Kubilay GÜL

Doç. Dr. Ayşe ERKMEN

Dr. Yüksel YILDIRIM

Dr. Elvan CAFEROV

Dr. Mustafa Latif EMEK

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Necati DEMİR- Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Kasım KARAMAN- Erciyes Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa ÜNAL- Erciyes Üniversitesi

Prof. Dr. Sarash KONYRBAYEVA, Kazak Devlet Pedagoji
Üniversitesi

Prof. Dr. Gülzar İBRAHİMOVA, Bakü Avrasya Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet KARAKILCIK- Çukurova Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa TALAS- Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

Prof. Dr. Ramazan GAFARLI - Azerbaycan Milli İlimler
Akademisi

Prof. Dr. Merziyye NECEFOVA -Azerbaycan

Doç. Dr. Ahmet FEYZİ- Atatürk Üniversitesi

Doç. Dr. F. Gül KOÇSOY - Fırat Üniversitesi

Doç. Dr. Ali Korkut ULUDAĞ- Atatürk Üniversitesi

Doç. Dr. Mine GÖZÜBÜYÜK TAMER - KTÜ

Dr. Öğr. Üyesi Ali Fikret AYDIN- Afyon Kocatepe Üniversitesi

Dr. Damezhan SADYKOVA, Kazak Devlet Pedagoji Üniversitesi

Dr. Ahmet GÜMÜŞ- TKGM Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı

Dr. Elena TINIKOVA - Russian Academy of Sciences

Dr. MA Yuzhong – Renmin University

Dr. Elvan CAFAROV- Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi

Dr. Bashır SALİH- Al-Jabal Al-Gharbi University – Libya

Dr. Murat KARATAŞ - Abdullah Gül Üniversitesi

Dr. Yüksel YILDIRIM - İksad Enstitüsü

5. ULUSLARARASI 23 NİSAN MİLLİ EGEMENLİK KONGRESİ
23-24 NİSAN 2023, ANKARA

FOTOĞRAF GALERİSİ

5. ULUSLARARASI 23 NİSAN MİLLİ EGEMENLİK KONGRESİ

23-24 NİSAN 2023, ANKARA

Kongre Programı

Önemli, Dikkatle Okuyunuz Lütfen

- Kongremizde Yazım Kurallarına uygun gönderilmiş ve bilim kurulundan geçen bildiriler için online (video konferans sistemi üzerinden) sunum imkanı sağlanmıştır.
- Online sunum yapabilmek için <https://zoom.us/join> sitesi üzerinden giriş yaparak “Meeting ID or Personal Link Name” yerine ID numarasını girerek oturuma katılabilirsiniz.
- Zoom uygulaması ücretsizdir ve hesap oluşturmaya gerek yoktur.
- Zoom uygulaması kaydolmadan kullanılabilir.
- Uygulama tablet, telefon ve PC’lerde çalışıyor.
- Her oturumdaki sunucular, sunum saatinden 5 dk öncesinde oturuma bağlanmış olmaları gerekmektedir.
- Tüm kongre katılımcıları canlı bağlanarak tüm oturumları dinleyebilir.
- Moderatör – oturumdaki sunum ve bilimsel tartışma (soru-cevap) kısmından sorumludur.

Dikkat Edilmesi Gerekenler- TEKNİK BİLGİLER

- Bilgisayarınızda mikrofon olduğuna ve çalıştığına emin olun.
- Zoom'da ekran paylaşma özelliğine kullanabilmelisiniz.
- Kabul edilen bildiri sahiplerinin mail adreslerine Zoom uygulamasında oluşturduğumuz oturuma ait ID numarası gönderilecektir.
- Katılım belgeleri kongre sonunda tarafınıza pdf olarak gönderilecektir
- Kongre programında yer ve saat değişikliği gibi talepler dikkate alınmayacaktır

Tarih/ **23.04.2023**

Saat/ **10:00-12:00**

Oturum Başkanı: **Neslihan BALCI**

Salon-1

Zoom Meeting ID: 845 8348 7296

Zoom Password: 232323

	YAZAR	ÜNİVERSİTE/KURUM	KONU BAŞLIĞI
1	Namiq ƏHMƏDOV	Bakü Devlet Üniversitesi	AZƏRBAYCAN - TÜRKİYƏ MÜNASİBƏLƏRİ SOVET HAKİMİYYƏTİNİN İLK İLLƏRİNDƏ ("KOMMUNİST" QƏZETİNİN MATERİALLARI ƏSASINDA)
2	Tekin Şeker	National Education Directorate	TÜRK İSTİKLAL MÜCADELESİNDE BİRİNCİ MECLİS'İN TEŞEKKÜLÜ VE ROLÜ
3	Dr. Öğr. Üyesi, Ayhan CANKUT	Çağ Üniversitesi	ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE SİSTEMİNDE MİLLİ EGEMENLİK
5	Öğretim Görevlisi Ali TELLİ	Kütahya Dumlupınar	"KÜTAHYA ŞEHRİNE İSTİKLAL MADALYASI VE EMET İLÇESİNE GAZİLİK ÜNVANİ VERİLMESİNİN GEREKÇELERİ"
6	Esmira Mammadova	Baş Muallim	23 APREL MİLLİ SUVERENLİK, UŞAQ BAYRAMI.UŞAQLARIN TƏRBİYƏSİNDƏ ANA DİLİNİN ROLU

(All speakers required to be present at the hall 10 min before the session starts)

Moderator is responsible for ensuring the smooth running of the presentation, managing the group discussion and dynamics.

Tarih/ **23.04.2023**

Saat/ **10:00-12:00**

Oturum Başkanı: **Doç. Dr. Kani Ülger**

Salon-2

Zoom Meeting ID: 845 8348 7296

Zoom Password: 232323

	YAZAR	ÜNİVERSİTE/KURUM	KONU BAŞLIĞI
1	Arif Esen BAYKURT	İnönü Üniversitesi	TÜRK MİLLİ EGEMENLİK VE CUMHURİYET TARİHİNİ HAZIRLAYAN KATMANLAR VE TÜRK SANATINDAKİ PLASTİK TERCÜMELER
2	Buket Efe / Fatih Başbuğ	Akdeniz Üniversitesi	CUMHURİYET DÖNEMİ 1923-1933 ARASI ÇAĞDAŞ TÜRK RESMİNDE BAZI MİLLİ EGEMENLİK KONULU RESİMLER ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME
3	Doç. Dr. Kani Ülger	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	ULUSAL EGEMENLİK VE CUMHURİYET KAVRAMLARININ AFİŞ – POSTER GÖRSELLERİNE YANSIMASI ÜZERİNE BİR İNCELEME VE ÖZGÜN BİR AFİŞ ÇALIŞMASI
4	Günel Hümmetova (Peniyeva) Saleh	Azerbaycan Devlet Üniversitesi	ATATÜRK'ÜN MİLLİ EGEMENLİK İLE İLGİLİ SÖZLERİ
5	Ulduz Ferhad Qəhrəmanova	ADPU-nun “Ədəbiyyat” kafedrasında baş müəllim	MEHMET AKİF ERSOY YARADICILIĞINDA “İSTİKLAL MARŞI” MİLLİ MARŞ JANRİNİN NÜMUNƏSİ KİMİ
6	Rəhilə Hümmətova	Azerbaycan Devlet Üniversitesi	YENƏ AYLARDAN NİSAN
7	Mehriban Sardarova	Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti	MUSTAFA KAMAL ATATÜRKÜN UŞAQLARLA BAĞLI MİLLİ-MƏNƏVİ İDEALLARI NÜMUNƏ KİMİ

(All speakers required to be present at the hall 10 min before the session starts)

Moderator is responsible for ensuring the smooth running of the presentation, managing the group discussion and dynamics.

Tarih/ **23.04.2023**

Saat/ **10:00-12:00**

Oturum Başkanı: **Doç. Dr. Ömer Gökhan Ulum**

Salon-3

Zoom Meeting ID: 845 8348 7296

Zoom Password: 232323

	YAZAR	ÜNİVERSİTE/KURUM	KONU BAŞLIĞI
1	Doç. Dr. Abdullayeva Gültəkin Atəş	Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti	MUSTAFA KAMAL ATATÜRKÜN ÇOCUQLARA ƏRMƏĞANI
2	Dr. Zafer Saygılı	Deniz Kuvvetleri Komutanlığı	MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN MİLLİ EGEMENLİK ANLAYIŞI
3	Qasımova Maya Rəhim	Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti	MUSTAFA KAMAL ATATÜRK – TÜRK DÜNYASININ ÖNDƏRİ, TÜRKİYƏ CÜMHURİYYƏTİNİN QURUCUSU KİMİ
4	Doç. Dr. Ömer Gökhan Ulum	Mersin Universitesi	IDEOLOGY OF TURKISH NATIONALISM AND NATIONAL SOVEREIGNTY IN PRIMARY AND SECONDARY SCHOOL EFL TEXTBOOKS
5	Nuerttin Gürçan	Ege Üniversitesi	YÖNETİMDE VİZYONER LİDERLİK TARZI VE ATATÜRK'ÜN VİZYONER LİDER ÖZELLİKLERİNİN MİLLİ EGEMENLİĞİN KAZANILMASINDAKİ ROLÜ

(All speakers required to be present at the hall 10 min before the session starts)
Moderator is responsible for ensuring the smooth running of the presentation, managing the group discussion and dynamics.

İÇİNDEKİLER

KONGRE KÜNYESİ	I
BİLİM KURULU	II
FOTOĞRAF GALERİSİ	III
KONGRE PROGRAMI	IV
İÇİNDEKİLER	V

KONGRE KİTABI

Yazar(lar) Başlık	Sayfa
MUSTAFA KAMAL ATATÜRKÜN ÇOCUQLARA ƏRMƏĞANI <i>Abdullayeva Gültəkin Atəş qızı</i>	1
KÜTAHYA ŞƏHRİNƏ İSTİKLAL MADALYASI VE EMET İLÇESİNƏ GAZİLİK ÜNVANI VERİLMƏSİNİN GEREKÇELERİ <i>Ali TELLİ</i>	5
TÜRK MİLLİ EGEMENLİK VE CUMHURİYET TARİHİNİ HAZIRLAYAN KATMANLAR VE TÜRK RESİMİNDEKİ PLASTİK TERCÜMELERİ <i>Arif Esen BAYKURT</i>	14
ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE SİSTEMİNDE MİLLİ EGEMENLİK <i>Ayhan CANKUT</i>	35
CUMHURİYET DÖNEMİ 1923-1933 ARASI ÇAĞDAŞ TÜRK RESMİNDE BAZI MİLLİ EGEMENLİK KONULU RESİMLER ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME <i>Buket EFE & Fatih BAŞBUĞ</i>	45
ATATÜRK'ÜN MİLLİ EGEMENLİK İLE İLGİLİ SÖZLERİ <i>Günəl Hüməmetova (Peniyeva) Saleh</i>	53
ULUSAL EGEMENLİK VE CUMHURİYET KAVRAMLARININ AFİŞ - POSTER GÖRSELLERİNƏ YANSIMASI ÜZERİNE BİR İNCELEME VE ÖZGÜN BİR AFİŞ ÇALIŞMASI <i>Kani ÜLGER</i>	58
MUSTAFA KAMAL ATATÜRKÜN UŞAQLARLA BAĞLI MİLLİ-MƏNƏVİ İDEALLARI NÜMUNƏ KİMİ <i>Mehriban SARDAROVA</i>	65
23 APREL MİLLİ SUVERENLİK, UŞAQ BAYRAMI. UŞAQLARIN TƏRBİYƏSİNDƏ ANA DİLİNİN ROLU <i>Məmmədova Esmira Fərhad Qızı</i>	73
SOVYET YÖNETİMİNİN İLK YILLARINDA AZERBAYCAN - TÜRKİYE İLİŞKİLERİ (KOMMUNİST QAZETESİ KAYNAQLARINA BİR BAKIŞ) <i>Namiq ƏHMƏDOV</i>	81
YÖNETİMDE VİZYONER LİDERLİK TARZI VE ATATÜRK'ÜN VİZYONER LİDER ÖZELLİKLERİNİN MİLLİ EGEMENLİĞİN KAZANILMASINDAKİ ROLÜ <i>Nurettin GÜRCAN</i>	93
IDEOLOGY OF TURKISH NATIONALISM AND NATIONAL SOVEREIGNTY IN PRIMARY AND SECONDARY SCHOOL EFL TEXTBOOKS <i>Ömer Gökhan ULUM</i>	100

MUSTAFA KAMAL ATATÜRK - TÜRK DÜNYASININ ÖNDƏRİ, TÜRKİYƏ CÜMHURİYYƏTİNİN QURUCUSU KİMİ <i>Qasımova Maya Rəhim qızı</i>	120
YENƏ AYLARDAN NİSAN <i>Rəhilə Hümətova</i>	125
TÜRK İSTİKLAL MÜCADELESİNDE BİRİNCİ MECLİS'İN TEŞEKKÜLÜ VE ROLÜ <i>Tekin ŞEKER</i>	131
MEHMET AKİF ERSOY YARADICILIĞINDA "İSTİKLAL MARŞI" MİLLİ MARŞ JANRİNİN NÜMUNƏSİ KİMİ <i>Ulduz Fərhad qızı Qəhrəmanova</i>	136
MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN MİLLİ EGEMENLİK ANLAYIŞI <i>Zafer SAYGILI</i>	139

ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE SİSTEMİNDE MİLLİ EGEMENLİK
NATIONAL SOVEREIGNTY IN THE ATATURKIST THOUGHT SYSTEM

Ayhan CANKUT

Dr. Öğr. Üyesi, Çağ Üniversitesi

ORCID NO: 0000-0001-8890-2727

ÖZET

Atatürkçü düşünce sisteminin temelini kayıtsız şartsız tam bağımsız, milli egemenliğe dayalı bir devlete sahip olunması, aklın ve ilmin yol göstericiliğinde çağdaş uygarlık seviyesine ulaşılması hedefi oluşturmaktadır. Kurtuluş Savaşı'nın hedefi milli egemenlik ilkesi hayata geçirilerek millet iradesinden kaynaklanan güce dayanarak ülkenin işgalden kurtarılması, milletin bağımsızlığına kavuşması idi. Türk milleti Atatürk'ün yol göstericiliğinde milli egemenlik kavramıyla tanışmış, kendi alın yazısına hakim olmuştur. Atatürk bağımsızlık mücadelesine millet iradesinden aldığı güce dayanarak başlamıştır. Anadolu'daki milli cemiyetlerin birleştirilmesi ve Türk halkının yeterince bilinçlendirilmesi halinde kurtuluşun mümkün olduğuna inanıyordu. 9. Ordu Müfettişliği görevi beklediği fırsatı yaratmıştı. "Ya istiklal ya ölüm!" parolasıyla yola çıkan Atatürk, Havza'da 28 Mayıs'ta yayınladığı genelgeyle, milleti uyarıp harekete geçirmiş, Amasya tamimi ile milli egemenlik kararını ilk defa halka açıklamıştır. Erzurum ve Sivas'ta Kongreleriyle milli egemenlik ilkesi perçinlenmiştir.

23 Nisan 1920 tarihinde açılan Büyük Millet Meclisi, bütün millet adına söz söyleme ve hareket etmeye tek yetkili makam haline getirilmiş ve en üstün gücün Padişah ve Halife değil, TBMM olduğu esası kabul edilmiştir. 1 Kasım 1922'de de saltanatın kaldırılmasına karar verilmiştir. Millî Mücadele'nin askeri boyutu zaferle sonuçlandıktan sonra 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan edilerek Mustafa Kemal Paşa'nın en başından beri hedeflediği ve uygulanmakta olan rejimin adı konmuş, milli egemenlik ilkesi gerçekleştirilmiştir.

Tüm bu mücadeleyi Atatürk birinci ağızdan bizzat kaleme aldığı Nutuk'ta belgeleriyle açıklamıştır. Kurtuluşa ve Cumhuriyet'in ilanına giden yolda sergilenen mücadelelerin ve milli egemenlik düşüncesinin öneminin anlaşılabilmesi açısından Nutuk'un temel eser olarak çok dikkatlice incelenmesi gerektiği düşüncesiyle bu çalışmada Nutuk temel alınarak konuya ilişkin diğer basılı kaynaklardan da yararlanılarak milli egemenlik ilkesinin Atatürkçü düşünce sistemindeki önemi ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Milli Egemenlik, Heyet-i Temsiliye, 23 Nisan, TBMM.

ABSTRACT

The basis of the Kemalist thought system is to have a state that is fully independent and based on national sovereignty, and to reach the level of contemporary civilization under the guidance of reason and science. The goal of the War of Independence was to save the country from occupation and to gain the independence of the nation, based on the power stemming from the will of the nation, by realizing the principle of national sovereignty. The Turkish nation met the concept of national sovereignty under the

5. ULUSLARARASI 23 NİSAN MİLLİ EGEMENLİK KONGRESİ 23-24 NİSAN 2023, ANKARA

guidance of Atatürk and dominated its own destiny. Atatürk started his struggle for independence based on the power he received from the will of the nation. He believed that salvation was possible if the national societies in Anatolia were united and the Turkish people were sufficiently conscious. The post of Inspector of the 9th Army had created the opportunity he had been waiting for. 'Either independence or death!' Atatürk, who set out with the motto of Havza on May 28, warned the nation and mobilized the nation, and announced the decision of national sovereignty to the public for the first time with the Amasya circular. The principle of national sovereignty was riveted with Congresses in Erzurum and Sivas.

The Grand National Assembly, which was opened on April 23, 1920, was made the only authority to speak and act on behalf of the whole nation, and the principle that the supreme power was not the Sultan and the Caliph, but the Grand National Assembly was accepted. On November 1, 1922, it was decided to abolish the sultanate. After the military dimension of the National Struggle ended in victory, the Republic was declared on October 29, 1923, and the name of the regime that Mustafa Kemal Pasha had targeted and implemented from the very beginning was named, and the principle of national sovereignty was realized.

Atatürk explained all this struggle with documents in the Nutuk, which he wrote firsthand. In this study, the importance of the principle of national sovereignty in the Kemalist thought system is discussed, based on the Nutuk, based on the idea that the Speech should be examined very carefully in order to understand the importance of the struggles on the road to the liberation and the proclamation of the Republic and the idea of national sovereignty.

Key Words: Atatürk, National Sovereignty, Heyet-i Temsiliye, April 23, TBMM.

GİRİŞ

Atatürkçü düşünce sisteminin temelini kayıtsız şartsız tam bağımsız, milli egemenliğe dayalı bir devlete sahip olunması, aklın ve ilmin yol göstericiliğinde çağdaş uygarlık seviyesine ulaşılması hedefi oluşturmaktadır. Türk milletinin çağdaş medenî ülkeler safında onurlu ve şerefli bir millet olarak yer alması ancak bağımsızlığını elde etmesi ve kendi alın yazısına hakim olması yani egemenliğine sahip çıkmasıyla mümkündür. Bu yüzdendir ki Kurtuluş Savaşı'nın hedefi ülkenin işgalden kurtarılması, milletin bağımsızlığına kavuşması idi. Bu hedefe ulaşmak da ancak milli egemenlik ilkesi hayata geçirilerek millet iradesinden kaynaklanan güce dayanarak mümkün olmuştur. Atatürk'e göre: "...*Bir milletin ruhu zapt olunmadıkça, bir milletin azim ve iradesi kırılmadıkça, o millete hâkim olmanın imkânı yoktur. Halbuki asırların mevlûdu olan bir ruhu milliye, kavi ve daimî bir iradei milliyeye hiçbir kuvvet mukavemet edemez...*" (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938), 2006, s.179)

Türk siyasi tarihinde halk genel olarak babadan oğula geçen mutlakiyet sistemiyle yönetilmiştir. Osmanlı Devleti de altı yüz yıllık tarihi boyunca teokrasi ve monarşiye dayalı bir sistemiyle yönetilmiş, bu sistemde halk kul olarak nitelendirilmiştir. Bu nedenle milli egemenlik ilkesinin gerçekleştirilmesi Türk siyasi hayatında önemli bir gelişmedir. Türk milleti Atatürk'ün önderliğinde Kurtuluş Savaşı döneminde milli egemenlik kavramıyla tanışmış ve kişisel hak ve özgürlüklerinin farkına varmaya başlamış, kendi alın yazısına hakim olmuştur. Atatürk bağımsızlık mücadelesine millet iradesinden aldığı güce dayanarak başlamıştır (Erendil, 1988, s.326). Tüm inkılapları da yine millet iradesine dayanarak gerçekleştirmiştir. Atatürk 26 Mart 1937'de Ankara Halkevi'nde yapmış olduğu konuşmanın

5. ULUSLARARASI 23 NİSAN MİLLİ EGEMENLİK KONGRESİ 23-24 NİSAN 2023, ANKARA

bir bölümünde şöyle demiştir: “...Ben 1919 senesi Mayıs’ı içinde Samsun’a çıktığım gün elimde maddi hiçbir kuvvet yoktu. Yalnız büyük Türk milletinin asaletinden doğan ve benim vicdanımı dolduran yüksek ve manevi bir kuvvet vardı. İşte ben bu ulusal kuvvete, bu Türk milletine güvenerek işe başladım...” (Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938), 2006, s.327)

Atatürkçü düşünce sisteminde egemenlik kayıtsız şartsız millete aittir ve kesinlikle her ne olursa olsun ortaklık mümkün değildir. Millete ait olan güç tüm bireylerin ortak iradelerine dayanmakta ve toplum içerisinde millet iradesine uymayan hiçbir güç yaşayamaz. Atatürkçü düşünce uyarınca, “*Milletin irade ve emeline uymayanların talihi acıdır, yok olmaktır*” (Kocatürk, 2017, s. 103). Dönemin Fransız İçişleri Bakanı Albert Sarraunt’un Atatürk’ün vefatından sonra 15 Kasım 1938’de sarf ettiği; “*O, Türk ulusunda pek derin bulunan ulusal duygu gibi bir manivelayı istediği gibi kullanmayı bilmiştir*” (Erendil, 1988, s.214) ifadesi de Atatürk’ün millet iradesine verdiği önemi çok net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Atatürk’ün bizzat kaleme alarak, yurdumuzun işgal edildiği zorlu günlerden başlayarak adım adım Kurtuluş Savaşı ile Cumhuriyet’in kuruluşuna giden süreci ve inkılapların hayata geçirilişini anlattığı Nutuk, millete onurlu bir yaşamın ancak milli egemenliğe dayanan kayıtsız şartsız tam bağımsız bir Türk devleti kurulması kararına dayandığını anlatan bir eserdir. Bu sebeple, adım adım kurtuluşa ve tam bağımsızlığa giden yolda Atatürk ve yol arkadaşlarının sergiledikleri mücadelelerin ve milli egemenlik düşüncesinin öneminin anlaşılabilmesi açısından Nutuk’un temel eser olarak çok dikkatlice incelenmesi gerekmektedir. Ancak bu şekilde Atatürk’ün milli egemenlik düşüncesine ne denli önem verdiği tam manasıyla anlaşılabilir. Bu çalışmada Nutuk temel alınarak konuya ilişkin diğer basılı kaynaklardan da yararlanılarak milli egemenlik ilkesinin Atatürkçü düşünce sistemindeki önemi ele alınmıştır.

1. ATATÜRK’ÜN ÖNDERLİĞİNDE MİLLİ EGEMENLİĞE

Atatürk, öğrencilik döneminden başlayarak ülke sorunlarıyla ilgili bilgi ve fikir dağarcığını geliştirmişti. Ülke ve dünyadaki değişim ve gelişmeleri analiz ederek geleceğe yönelik düşünce alt yapısını hazırlamıştı. Yeni Osmanlıların yazdıklarından ve Fransızca yayınlardan Fransız İhtilâli’nin ilkelerini öğrenerek, düşünce yapısını geliştirmiştir. Mustafa Kemal’de inkılâpçı düşüncelerin daha da kökleşmesine neden olan olay; 17-21 Eylül 1910 tarihlerinde Fransa, Picardie’de yapılan tatbikatlarda bir Fransız subayının, “*Görüşleriniz hep doğru çıkıyor, ama başımızda şu olduğu için hafife alınıyoruz*”, diyerek Osmanlı başlığını göstermesi olmuştur (Akyüz vd., 2010, s.210).

Mustafa Kemal, tedavi için gittiği Karlsbad’da hatıra defterine 6 Temmuz 1918’de, “...benim elime büyük salahiyet ve kudret geçerse, ben toplumsal yapımızda arzu edilen inkılâbı bir anda bir coup (darbe) ile tatbik edeceğimi zannedirim.” (İnan, 1983, s.43) şeklinde not almıştı. Görüldüğü üzere Mustafa Kemal, daha Kurtuluş Savaşı’na başlamadan önce yapacağı inkılâpları zihninde tasarlamıştı. Anadolu’daki milli cemiyetlerin birleştirilmesi ve Türk halkının yeterince bilinçlendirilmesi halinde kurtuluşun mümkün olduğuna inanıyordu. Bunun için de Anadolu’ya geçmek istiyordu.

Bu esnada Karadeniz bölgesinde Pontus Rum çetelerinin saldırıları nedeniyle bozulan asayişin sağlanması için İngilizler Osmanlı Hükümetine bir nota vermiş, aksi takdirde bölgenin işgal edileceğini bildirmişlerdi. Osmanlı Hükümeti tarafından, siyasetten uzak olması, güvenilirliği ve başarılı bir asker olması nedeniyle Mustafa Kemal Paşa 9. Ordu (15 Haziran 1919’dan itibaren 3’ncü Ordu olarak adlandırılmıştır.) Müfettişi olarak görevlendirildi (Akyüz vd., 2010, s.79).

5. ULUSLARARASI 23 NİSAN MİLLİ EGEMENLİK KONGRESİ 23-24 NİSAN 2023, ANKARA

Mustafa Kemal Paşa bu kararı Millî Mücadele hareketi için bir fırsat olarak değerlendirip kabul etti. Emri altındaki birliklere ilave olarak müfettişlik bölgesine yakın askeri birliklere de tebligat yapabilecekti. Bunun yanında hemen hemen Anadolu'nun bütün sivil yönetim amirleri ile ilişkiler kurabilecek, yazışmalar yapabilecekti. Anadolu'ya gönderilirken verilen bu geniş yetki konusu ile ilgili talimatı Genelkurmay'da bulunan tanıdıkları vasıtasıyla kendisi yazdırmıştı. Başta Padişah olmak üzere kendisine bu yetkiyi verenler Mustafa Kemal Paşa'nın asıl maksadını anlayarak ve bilerek vermemişler, kendisine bu görevi Samsun ve dolaylarındaki güvensizlik olaylarını yerinde görüp tedbir alması amacı ile vermişlerdi (Atatürk, 2007, s.7).

Ülkenin içinde bulunduğu genel durum özetle şöyle idi: Düşman devletler, Osmanlı devlet ve memleketini yok etmek ve paylaşmak maksadıyla saldırıya geçmişlerdi. Padişah ve onun Hükümetleri, milletin ıstırabına kulak vermemişler, çekingen ve korkak davranmışlar, milletin haklarını savunmamışlardı. İşgalci kuvvetlerin isteklerine boyun eğmek, politikalarının esasını teşkil etmekteydi. Padişah ve halife unvanını taşıyan Vahdettin ve Hükümeti, hayat ve rahatını kurtarabilecek çareden başka bir şey düşünmemekteydi. Millet ve ordu ise Padişah ve Halife'nin (Atatürk'ün ifadesiyle) hainliğinden haberdar olmadığı gibi asırlardan beri gelen alışkanlıkla o makama ve makamdaki kişiye din ve gelenek bağlarıyla sadık ve boyun eğmiş durumdaydı (Atatürk, 2007, ss.7-8).

Atatürk ise içerisinde bulunulan durum karşısında aldığı kararı şu şekilde açıklamıştır (Atatürk, 2007, ss.9-10):

“Efendiler, bu durum karşısında bir tek karar vardı. O da millî hâkimiyete dayanan, kayıtsız şartsız, bağımsız yeni bir Türk devleti kurmak!

İşte, daha İstanbul'dan çıkmadan önce düşündüğümüz ve Samsun'da Anadolu topraklarına ayak basar basmaz uygulanmasına başladığımız karar, bu karar olmuştur.”

Atatürk, aldığı bu kararın dayandığı mantığı da; *“Temel ilke, Türk milletinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır. Bu ilke, ancak tam istiklâle sahip olmakla gerçekleştirilebilir. Ne kadar zengin ve bolluk içinde olursa olsun istiklâlden yoksun millet, medeni insanlık dünyası karşısında uşak olmak mevkiinden yüksek bir muameleye layık görülemez...”*

Halbuki Türk'ün haysiyeti, gururu ve kabiliyeti çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir millet esir yaşamaktansa yok olsun daha iyidir!..

O halde ya istiklal ya ölüm!”

İşte Kurtuluş savaşının parolası bu idi. Ya Türk milleti onur ve şerefine sahip çıkarak hür ve bağımsız bir şekilde yaşayacaktı ya da onursuz yaşamaktansa ölmeyi göze alacaktı. Türk'ün yurduna ve bağımsızlığına saldıranlar kim olurlarsa olsunlar milletçe silahla karşı koymak gerekiyordu. Onun için de Osmanlı Hükümeti'ne, Padişah ve Halife'ye baş kaldırmak, bütün millet ve orduyu ayaklandırmak gerekiyordu. Ancak bu kararı açığa vurup ifade etmek o günün şartlarında uygun değildi. Atatürk de bu sebeple uygulamayı safhalara ayırarak olayların akışından yararlanarak, milletin duygu ve düşüncelerini hazırlayarak, basamak basamak hedefe ilerlemeye gayret etmişti.

Atatürk, milletin gelişme kabiliyetini, bir millî sır gibi vicdanında taşıyarak, yavaş yavaş bütün halka uygulamak zorunda olduğunu şöyle açıklamıştır (Atatürk, 2007, s.11): *“Yapılan Millî Mücadele dıştan gelen saldırıya karşı vatanın kurtuluşunu tek hedef olarak kabul ettiğine göre, bu Millî Mücadele'nin, başarıya yaklaştıkça, safha safha bugünkü döneme kadar millî irade rejiminin bütün ilke ve gereklerini*

5. ULUSLARARASI 23 NİSAN MİLLİ EGEMENLİK KONGRESİ 23-24 NİSAN 2023, ANKARA

yerine getirmesi tabii ve kaçınılmaz bir tarihi akış idi...Başarı için pratik ve güvenilir yol, her safhayı vakti geldikçe uygulamaktı. Milletin gelişmesini ve yükselmesini sağlayacak doğru yol buydu.”

Atatürk, aldığı karar doğrultusunda hareket ederken dönem dönem yakın çalışma arkadaşlarından bazılarıyla görüş ayrılığına düşmüş, hatta ayrılmalar yaşamıştır. Bunu sebebini ise; *“Millî Mücadele’ye beraber başlayan yolculardan bazıları, millî hayatın bugünkü cumhuriyete ve cumhuriyet kanunlarına kadar uzanan gelişmelerinde, kendi fikir ve ruh kabiliyetlerinin kavrayış sınırı bittikçe bana karşı direnişe ve muhalefete geçmişlerdir...”* (Atatürk, 2007, s.11) şeklinde belirtmiştir.

Atatürk, bir hafta kadar Samsun’da, 25 Mayıs’tan 12 Haziran’a kadar Havza’da kaldıktan sonra Amasya’ya geçmiştir. İzmir’in onun peşinden de Manisa ve Aydın’ın işgali ile yapılan saldırı ve zulümler hakkında millet gereğince aydınlatılmamış, millî varlığa karşı vurulan darbeye karşı açıktan açığa herhangi tepki ve şikâyet gösterilmemişti. Milleti uyarıp harekete geçirmek için, Havza’da 28 Mayıs’ta mülki ve askeri amirlere gönderdiği bir genelgeyle, büyük ve heyecanlı mitingler yapılarak millî gösterilerde bulunulması, bunun bütün kasaba ve köylere kadar genişletilmesi, büyük devletlerin temsilcilerine ve hükümete uyarı telgraflarının çekilmesi talimatını vermiştir. Ayrıca düzenlenen mitinglerde Hıristiyan halka zarar vermemek için gerekli tedbirler alınmasının zorunluluğunu belirtmiştir (Atatürk, 2007, ss.15-16).

Atatürk bu girişimleri karşısında, İstanbul Hükümeti tarafından 8 Haziran 1919’da İstanbul’a geri çağırılmış, geri çağırılma emrine uymayarak, millî teşkilat ve hazırlıkların yönetimine devam ederek asi durumuna düşmüştü. Faaliyetler, şahsi olmak niteliğinden çıkarılmalı ve bütün bir milletin birlik ve dayanışmasını sağlayacak, yani millî iradeye dayanacak bir heyet tarafından yürütülmeliydi (Atatürk, 2007, ss.20-21).

Havza’daki çalışmalarını tamamladıktan sonra Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları 12 Haziran 1919’da Amasya’ya geçtiler. Millî Mücadele çalışmalarını sürdüren Mustafa Kemal Paşa, Hüseyin Rauf Orbay, Refet Bele ve Ali Fuat Cebesoy birlikte Amasya Genelgesi’ni hazırlamışlardır. Hazırlanan bildiri, Konya’da bulunan Ordu Müfettişi Cemal Paşa ile Erzurum’da bulunan 15. Kolordu Komutanı Kazım Karabekir’e sunulmuştur. Onların da onayının alınmasından sonra, bir genelge ile 21-22 Haziran 1919’da tüm mülki amir ve askeri komutanlara telgrafla ulaştırılmıştır. Amasya tamimi hem ihtilâlin gerekçesini ve programını hem de ihtilâlin başladığını gösteren bir belge niteliğindedir. Padişah iradesine karşı ayaklanma başlamıştır. Türk Ulusuna bu çağrının yapılmasının gerekçesini ve uygulanacak planı açıklamaktadır. Bu tamim millî egemenliğe dayalı yeni Türk devletinin kurulması yolunda atılan ilk adımdır (Akyüz vd., 2010, ss.82-83). Amasya tamiminde açıklanan, *“Milletin bağımsızlığını, yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır”* (Atatürk, 2007, s.21) ifadesi ile millî egemenlik kararı ilk defa halka açıklanmıştır

Amasya’da çalışmalarını tamamlayan Mustafa Kemal Paşa, Doğu illeri adına düzenlenecek kongreye katılmak üzere halkın ve askerlerin sevgi gösterileri eşliğinde 3 Temmuz’da Erzurum’a ulaşmıştır (Atatürk, 2007, s.30). 8/9 Temmuz gecesi resmi görevinden ve askerlikten istifa etmiştir. Durumu ordulara ve millete bizzat duyuran Mustafa Kemal Paşa; *“Bu tarihten sonra resmi görev ve yetkilerinden sıyrılmış olarak, yalnız milletin sevgi ve fedakarlığına güvenerek ve onun tükenmez feyiz ve kudret kaynağından ilham ve güç alarak vicdani görevimize devam ettik”* (Atatürk, 2007, s.33) diyerek millete olan inancını vurgulamıştır.

23 Temmuz 1919’da toplanan kongrede ilk gün başkanlığa seçilen Mustafa Kemal Paşa, yaptığı konuşmada, milletin kaderine hâkim olacak millî iradenin ancak Anadolu’dan doğabileceğini belirterek,

5. ULUSLARARASI 23 NİSAN MİLLİ EGEMENLİK KONGRESİ 23-24 NİSAN 2023, ANKARA

kongre çalışmalarının ilk hedefinin milli iradeye dayanan bir Millet Meclisi'nin meydana getirilmesi ve gücünü millî iradeden alacak bir hükümetin kurulması olduğunu işaret etmiştir. Erzurum kongresi maddeleri arasında yer alan; “*Kuva-yı Milliye'yi tek kuvvet olarak tanımak ve milli iradeyi hâkim kılmak esastır*” (Atatürk, 2007, ss.45-46) ifadesi millî hâkimiyete dayanan, kayıtsız şartsız, bağımsız yeni bir Türk devleti kurmak yolunda atılan önemli bir adımdır. Milli iradeyi hâkim kılmak esası Cumhuriyet rejiminin ruhunu yansıtır.

Erzurum Kongresi, Türk tarihinde önemli bir dönüm noktasıdır. Kurtuluş Savaşı'nın temelleri bu kongrede atılmış, alınan kararlar Millî Mücadele'nin temel kurallarını oluşturmuştur. Kongre milletin bağımsızlık yolundaki azim ve kararlılığının tüm dünyaya duyurulmasını sağlamıştır. Mustafa Kemal Paşa kongrenin sonunda yaptığı konuşmada (Atatürk, 2007, ss.46-47); “*Önemli kararlar alındığını, bütün dünyaya milletimizin varlık ve birliğinin gösterildiğini*” söylemiş ve “*tarih bu kongremizi ender görülen büyük bir eser olarak kaydedecektir*” ifadesiyle kongrenin önemini vurgulamıştır. Kongre 7 Ağustos'ta kendisi adına tüm yetkileri kullanacak dokuz kişilik bir Temsil Heyeti oluşturarak çalışmalarını tamamlamıştır. Bu heyetin başkanlığına da Mustafa Kemal Paşa seçilmiştir.

Toplanış şekli bakımından bölgesel olmasına karşın aldığı kararlar bakımından milli bir kongredir. Kendisinden sonra gelişen tüm olayları büyük ölçüde etkilemiştir. Sivas Kongresi kararları ile Büyük Millet Meclisi'nin toplanış ve açılış gerekçesi Erzurum Kongresi kararlarına dayandırılmıştır. Mudanya ve Lozan Antlaşmalarının bağımsızlığı savunma ruhu, ilhamını Erzurum Kongresi kararlarından almıştır.

Amasya Genelgesi ile Sivas'ta Doğu ve Batı illeri ile Trakya'nın yani bütün bir memleketin birliğini sağlama gayesi güden milli bir kongrenin toplanması öngörülmüştü. Mustafa Kemal Paşa bir kısım Heyet-i Temsiliye üyesiyle birlikte 29 Ağustos 1919'da Erzurum'dan ayrılarak 2 Eylül'de Sivas'a ulaşmıştır. Kongre 4 Eylül 1919'da o günlerde “Mektebi Sultani” olarak kullanılan binada saat 14:00'de toplanmış, ilk gün yapılan seçimde kongre başkanlığına Mustafa Kemal Paşa getirilmiştir (Atatürk, 2007, ss.58-61). Kongre 8 gün devam etmiş ve 11 Eylül'de Heyet-i Temsiliye seçimini takiben beyanname yayınlarak çalışmalarını sonlandırmıştır. Oluşturulan yeni Heyet-i Temsiliye'nin başkanlığına da Mustafa Kemal Paşa seçilmiştir. Sivas Kongresi'nin toplanışı esnasında, Erzurum Kongresi'nde olduğu gibi İstanbul hükümeti zorluklar çıkarmıştır. Tüm engellemelere rağmen kongre Batı ve Orta Anadolu'dan gelen delegeler ile Erzurum Kongresi'nce seçilen Heyet-i Temsiliye üyelerinin katılımıyla toplanmıştır. Böylelikle kongreye memleket çapında bir genişlik ve bütünlük kazandırılmıştır. Sivas Kongresi, ilk milli kongre niteliğinde olduğu için kararlar da bu doğrultuda alınmıştır. Erzurum Kongresi'nde kabul edilen, “*Kuva-yı Milliye'yi tek kuvvet olarak tanımak ve milli iradeyi hâkim kılmak esastır*” kararı Sivas'ta bir kez daha aynı şekilde kabul edilerek milli egemenlik ilkesi perçinlenmiştir (Akyüz vd., 2010, ss.89-92).

Sivas kongresi kararları Erzurum Kongresi kararları genişletilerek ve bazı noktaları değiştirilerek hazırlanmıştır. Bu şekliyle Sivas Kongresi, bütün memleketi kapsayan bir nitelik kazandırılması bakımından İnkılâp Tarihimizde büyük öneme sahiptir. Erzurum Kongresi'nden sonra Millî Mücadele tarihimizin ikinci büyük halkasını oluşturmuştur. Değiştirilen önemli maddeler şunlardı (Atatürk, 2007, s.61):

1. *Tüm millî cemiyetler Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adı altında birleştirilmiştir.*
2. *Erzurum Kongresi kararlarında bulunan “Heyet-i Temsiliye, bütün Doğu Anadolu'yu temsil eder” ifadesi “Heyet-i Temsiliye, bütün vatanı temsil eder” şeklinde değiştirilmiştir.*

5. ULUSLARARASI 23 NİSAN MİLLİ EGEMENLİK KONGRESİ 23-24 NİSAN 2023, ANKARA

Sivas Kongresi Türkiye'nin kaderini çizen, bütün milletin tek vücut halinde birlik olduğunu dünyaya ilan eden milli bir kongredir. Bunun içindir ki etkileri Erzurum Kongresi'nden daha geniş olmuştur. Zira Misak-ı Milli'de, TBMM'nin açılışında, Millî Mücadele'nin tüm anlaşmalarında, Mudanya'da, Lozan'da Sivas Kongresi kararlarının izleri görülür.

14 Eylül 1919'da Sivas'ta Heyet-i Temsiliye'nin görüş ve düşüncelerini ulusa iletmek üzere *İrade-i Milliye* adı altında bir gazete çıkarılmıştır. Bu, ulusal mücadelenin doğrudan doğruya sözcülüğünü yapacak ilk gazetedir. Mustafa Kemal Paşa, Heyet-i Temsiliye ile birlikte Ankara'ya geldikten sonra Ocak 1920'de bu gazete *Hâkimiyet-i Milliye* adı altında yayınlanmaya devam etmiştir (Yalçın vd., 2002, s.359). Gazetelerin adları rastgele seçilmemiştir. Egemenliğin artık millete ait olduğunun göstergesidir.

Sivas Kongresi'nden sonra Büyük Millet Meclisi açılıncaya kadar Heyet-i Temsiliye'yi Anadolu'daki tek merci olarak kabul eden Mustafa Kemal Paşa, Millî Mücadele'yi Heyet-i Temsiliye Başkanı sıfatı ile yürütmüştür. Mustafa Kemal Paşa, ülkenin kaderini elinde bulunduran ve genel durumu yürütme sorumluluğunu üzerine alan Heyet-i Temsiliye'nin en önemli hedefe ve en yakın tehlikeye mümkün olduğunca etki edebilecek, ancak genel durumu gözden kaçırmayacak mesafede olan bir yerde olması gerektiğini düşünüyordu. Doğu, Güney ve Batı Anadolu'da yapılacak mücadelenin ağırlığını Batı Anadolu, yani Yunan cephesi oluşturmaktaydı. Meclis-i Mebusan'ın da İstanbul'da toplanması sebebiyle Sivas çok uzak kalıyordu. Cephelere ve İstanbul'a demiryolu ile bağlı olan ve genel durumu yönetme bakımından en uygun yerde olan Ankara'yı seçen Mustafa Kemal Paşa, 27 Aralık 1919'da Ankara'ya geçmiştir (Atatürk, 2007, ss.228,230). Bu durum kurulması düşünülen yeni Türk devletinin başkentinin de Ankara olacağını işaretliydi.

16 Mart 1920'de İstanbul'un İtilaf Devletlerince "geçici" kaydıyla işgali, Meclis-i Mebusan'ın dağılması, aydınların ve milletvekillerinin tutuklanması, Osmanlı Devleti'nin sona erdiğini gösteriyordu. Millî egemenliğe dayalı bir devlet kurmayı düşünen Mustafa Kemal Paşa, bu fırsatı iyi değerlendirerek, Heyet-i Temsiliye'yi geçici bir hükümet gibi çalıştırarak, Ankara'da ulusal iradeyi gerçekleştirecek bir meclis toplamak kararını almıştır. Bu kararının ilk adımını Heyet-i Temsiliye'nin Anadolu'da tek idarî merci olduğunu duyurarak atmıştır (Selek, 1987, s.334)

Mustafa Kemal Paşa, olağan üstü yetkiler taşıyan bir meclisin Ankara'da toplanmasını sağlamaya yönelik millî ve vatani göreve ait kararını ve bu kararın nasıl uygulanacağını gösteren aynı zamanda bir seçim yasası niteliği taşıyan bir genelge hazırlayarak, 19 Mart 1920'de illere, bağımsız sancaklara ve kolordu komutanlıklarına göndermiştir. Bu konu üzerinde iki gün kadar komutanların görüşünü almıştır. İlk hazırladığı taslakta "Meclis-i Müessisan (Kurucu Meclis)" deyimini kullanmıştır. Maksudı da toplanacak meclisin ilk anda rejimi değiştirme yetkisine sahip olmasını sağlamaktır. Ancak bu deyim kullanılması maksadı gereğince açıklayamadığı veya açıklamak istemediğinden, halkın alışık olmadığı bir deyimdir gerekçesiyle 3. ve 15. Kolordu Komutanları ile Sivas Valisi tarafından bu deyime karşı çıkmıştır. Bunun üzerine genelgede "Meclis-i Müessisan" yerine "Selahiyeti fevkaladeyi haiz (olağanüstü yetkili) bir Meclis" adını kullanarak kuruculuk özelliğini bu adla sürdürmüştür (Atatürk, 2007, ss.287-288).

Ankara'da bulunan milletvekilleri ülkedeki iç gelişmeleri kendi aralarında tartıştıktan sonra, o günlerin duygu ve düşüncesine uygun olarak Meclis'in 23 Nisan 1920 Cuma günü, Cuma namazından sonra açılmasının daha yararlı olacağı düşünülmüştür. Mustafa Kemal Paşa, 22 Nisan 1920'de bütün valilikler ile askeri birliklere bir tebliğ yayımlayarak, açılış günü olan 23 Nisan tarihinden itibaren bütün milletin tek yetkili makamın Büyük Millet Meclisi olacağını bildirmiştir (Atatürk, 2007, ss.294-295).

5. ULUSLARARASI 23 NİSAN MİLLİ EGEMENLİK KONGRESİ 23-24 NİSAN 2023, ANKARA

Meclis, Milletvekilleri Hacıbayram Camii'nde halkla cuma namazını kıldıktan sonra, 23 Nisan 1920'de saat 13.45'te Meclis en yaşlı üye olan Sinop Milletvekili Şerif Bey'in (Alkan) başkanlığında toplanarak, onun şu konuşmasıyla çalışmalarına başlamıştır (Yalçın vd., 2002, ss.190-191: *"...Bu yüksek meclisin en yaşlı üyesi olarak ve Tanrının yardımıyla ulusumuzun iç ve dış tam bağımsızlık içinde alın yazısının sorumluluğunu doğrudan doğruya yüklenip kendi kendisini yönetmeye başladığını tüm cihana ilan ederek Büyük Millet Meclisi'ni açıyorum."*

24 Nisan 1920 günü, saat 10.00'da toplanan TBMM'de ilk sözü Mustafa Kemal Paşa almıştır. Açık ve gizli oturumlarda, 30 Ekim 1918'den 23 Nisan 1920'ye kadar geçen olayları belgelerine dayalı olarak anlatmıştır. Osmanlı döneminde izlenen siyasetin yeni Türkiye'nin siyasi politikası olamayacağını belirtmiştir. Mustafa Kemal Paşa, Panislamizm ve Panturanizm politikalarının dünyada başarıya ulaşamadığını vurgulamıştır. Sözlerine daha sonra şöyle devam etmiştir (Atatürk, 2007, s.299): *"Bizim açıklık ve uygulanabilirlik gördüğümüz siyasî ilke, millî siyasettir... Millî sınırlarımız içinde her şeyden önce kendi gücümüze dayanmakla varlığımızı koruyarak, millet ve memleketin gerçek saadet ve refahına çalışmak... Genellikle milleti uzun emeller peşinde yorarak zarara sokmamak... Medeni dünyadan, medeni, insani ve karşılıklı dostluk beklemektir."*

Atatürk, vatani çökmekten kurtarmak için alınacak önlemlerin artık meclise ait olduğunu bildirmiş ve vakit geçirilmeden sorumluluğu takdir ve tespit edilecek bir hükümetin kurulmasını Meclis'e önermiştir. Atatürk'ün asıl hedefi Osmanlı saltanatının ve hilafetin yıkılmış ve ortadan kalkmış olduğunu düşünerek yeni temellere dayanan, yeni bir devlet kurmaktır. Fakat durumu olduğu gibi açıklamak, amaca ulaşılmasını büsbütün tehlikeye sokabilirdi. Bu yüzden asıl maksadı gizli tutan teklifini bir önerge halinde sunmuştur. Bu önerge şu şekildedir (Atatürk, 2007, s.300):

1. *Hükümetin kurulması zaruridir.*
2. *Geçici olduğu bildirilerek bir hükümet başkanı seçmek veya Padişah'a bir vekil tanımak mümkün değildir.*
3. *Meclis'te yoğunlaşan ulusal iradenin, doğrudan doğruya vatanın mukadderatına el koymuş olduğunu kabul etmek temel ilkedir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin üstünde bir kuvvet yoktur.*
4. *Türkiye Büyük Millet Meclisi, yasama ve yürütme yetkilerini kendinde toplar.*

Meclis'ten seçilecek ve vekil olarak görevlendirilecek bir hey'et, hükümet işlerine bakar. Meclis başkanı bu hey'etin de başkanıdır.

Not: Padişah ve Halife, baskı ve zordan kurtulduğu zaman Meclis'in düzenleyeceği yasal ilkeler içinde durumunu alır.

Önergede not olarak belirtilen son ifade kurulan yeni devlette en üstün gücün Padişah ve Halife değil, TBMM olduğunu açıkça belirtmektedir. Bu şekilde teklif edilen hükümet şekli, kolaylıkla anlaşılacağı gibi millî egemenlik temeline dayanan halk hükümetidir. Yani Cumhuriyet'tir.

20 Ocak 1921'de, TBMM'nin kabul ettiği Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 1. maddesine göre (Atatürk, 2007, s.382); *"Hakimiyet kayıtsız, şartsız milletindir. Yönetim şekli, halkın mukadderatını bizzat ve fiili olarak yönetmesi ilkesine dayanır."* Bu sistemin adı konmasa bile kurulduğu andan itibaren, egemenliğin toplumun tümüne ait olduğu yönetim biçimi olan cumhuriyet niteliği taşıdığı açıktır.

5. ULUSLARARASI 23 NİSAN MİLLİ EGEMENLİK KONGRESİ 23-24 NİSAN 2023, ANKARA

Millî Mücadele'nin en zorlu dönemlerine denk gelen Büyük Millet Meclisi'nin açılışının birinci yıldönümünde 23 Nisan 1921'de bugünün milletin hafızasında yer etmesi için milli bayram ilan edilmesi teklifi Meclis'e getirilmiş ve yapılan görüşmeler sonucunda, "23 Nisan'ın Milli Bayram Addine Kanun" kabul edilmiştir. 2 Mayıs 1921 tarihli Resmî Gazete'de "Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ilk yevmi küşadı (açılış günü) olan 23 Nisan günü milli bayramdır" (23 Nisan'ın Milli Bayram Addine Dair Kanun, No. 112, 1337) hükmü ile yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Büyük Millet Meclisi'nin açılış yıldönümünün bayram olarak kutlanması, milli egemenlik ilkesinin milletin şuurunda güçlü bir şekilde yer etmesi açısından son derece önemlidir.

Osmanlı Devleti'nin yıkılmış olduğunu, yeni bir Türk Devleti'nin doğduğunu, Teşkilat-ı Esasiye Kanunu gereğince hakimiyet haklarının millete ait olduğunu ifade eden bir önerge 1 Kasım 1922'de Meclis'te yapılan uzun görüşmelerden sonra oy çokluğuyla kabul edilerek saltanatın kaldırılmasına karar verilmiştir (Atatürk, 2007, s.467). Saltanatın kaldırılmasıyla egemenliğin milletin kendisine ait olduğu düşüncesi güçlü bir şekilde ortaya konmuştur.

Atatürk, milli irade ve milli egemenlik konularına son derece önem vermiş, halkın tek meşruiyet kaynağı olduğu inancıyla hareket etmenin önemine inanmıştır. Atatürk'e göre; "...Bizim hükümetimiz...millî hâkimiyeti, milli iradeyi yegane tecelli ettiren bir hükümettir..." (Bozdağ, 2001, ss.58-59). Nihayet Millî Mücadele'nin askeri boyutu zaferle sonuçlandıktan sonra 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan edilerek Mustafa Kemal Paşa'nın en başından beri hedeflediği ve uygulanmakta olan rejimin adı konmuş, milli egemenlik ilkesi gerçekleştirilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk yeni kurulan yönetim biçimini (Erendil, 1988, s.330); "*Cumhuriyet milli egemenlik temeline dayanan halk hükümetidir*" şeklinde tanımlamıştır. Atatürk; "*Egemenlik millettir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden başka hiçbir makam milletin kaderine hakim olamaz*" diyerek milli egemenlik ilkesinin Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde tecelli ettiğini vurgulamıştır.

SONUÇ

Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, Kurtuluş Savaşı'nı başlatırken dışarıya karşı ekonomik ve siyasi prangalardan kurtularak kayıtsız, şartsız tam bağımsız bir devlet idealini ortaya koyarken, yeni kurulacak devletin gücünü halktan alacak demokratik bir yönetim sistemi yani cumhuriyeti hedeflemiştir. Bu sebeple kayıtsız şartsız tam bağımsızlık ve milli egemenlik vaz geçilmez prensipler olarak benimsenmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk, hedefinden ödün vermeden, zaman zaman en yakın arkadaşlarıyla bile ters düşse de büyük bir ustalıklarla yürüttüğü mücadeleyi ortamı ve şartları hazırlayarak, uygun zamanda gerekli adımları atarak ve tabii ki Türk milletine olan güveni sayesinde başarıya ulaşmıştır. Bu sayede Türk milleti hak ettiği milli egemenliğe cumhuriyet yönetimi ile kavuşmuştur. Türk milleti yüzyıllar boyunca katlanmak zorunda kaldığı kula kulluk etme duygusundan kurtularak kendi kaderine hakim olarak en doğal insan hakkı olan fert olma duygusuna kavuşmuştur.

Türk milleti Atatürk'ün açtığı çağdaşlaşma yolunda hür, bağımsız ve onurlu bir şekilde akıl ve bilimin ışığından feyz alarak yarınlarına umutla ilerlemektedir. Egemenliğimizin dayanak ve güvencesi olan demokrasiye, kişisel haklarımıza yani Atatürk'ün bize bıraktığı mirasa sahip çıkarak Türkiye Cumhuriyeti'ni ilelebet muhafaza ve müdafaa etmek Türk milletinin her bir ferdinin öncelikli görevidir.

5. ULUSLARARASI 23 NİSAN MİLLİ EGEMENLİK KONGRESİ 23-24 NİSAN 2023, ANKARA

KAYNAKÇA

Akyüz, Y., Kocatürk, U., Bozkurt, G., Güneş, İ., Kürkçüoğlu, Ö., Aybars, E., ... Genç, N. (2010). *Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi (Türk İnkılâbı'nın hazırlık dönemi ve Türk İstiklâl Savaşı I/1, Atatürk İnkılâpları I/2)*. Ankara: Yüksek Öğretim Kurulu, Ayraç Kitap Evi.

Atatürk, M. K. (2007). *Nutuk*. (Yay. Haz. Zeynep Korkmaz). Ankara: AKDITYK Atatürk Araştırma Merkezi.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938). (2006). Ankara: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları.

Bozdağ İ. (2001). Atatürk'ün evrensel boyutları. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

İnan, A. (1983). *Mustafa Kemal Atatürk'ün Karlsbad hatıraları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Erendil M. (1988). *İlginç olaylar ve anekdotlarla Atatürk*. Ankara: Gnkur. Basımevi.

Kocatürk, U. (2017). *Atatürk'ün fikir ve düşünceleri*. Ankara: AKDITYK Atatürk Araştırma Merkezi.

Selek, S. (1987). *Anadolu İhtilâli, Birinci Cilt*. İstanbul: Kastaş A. Ş. Yayınları.

Yalçın, D., Akbıyık, Y., Akbulut, D. A., Balcıoğlu M., Köstüklü, N., Süslü, A., ...Tural, A. (2002). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-I*. Ankara: AKDITYK Atatürk Araştırma Merkezi.

23 Nisan'ın Milli Bayram Addine Dair Kanun, No. 112 (1337, 23 Nisan). (*Ceride-i Resmîye ile neşir ve ilânı:* 2 Mayıs 1337-No. 13)

https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc001/kanuntbmmc001/kanuntbmmc00100112.pdf (Erişim: 30.03.2023)